

Діна Галіч

УКРАЇНА В СВІТОВИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Поступовий перехід до ринкової економіки та зростання відкритості українського суспільства неминуче призводить до дедалі більшого втягнення України в міжнародний обмін робочою силою. Як результат – створення реальних умов для формування ринку праці, основною рисою становлення якого є різке зростання міграційних процесів як у середині країни, так і за її межами.

Сьогодні зовнішня трудова міграція населення України є масштабним, загальнодержавним явищем, яке потребує усестороннього вивчення, аналізу, прогнозування та адекватної реакції держави через формування та реалізацію національної еміграційної та імміграційної політики. При цьому, трудова зовнішня міграція є природною реакцією населення на негативні зміни в соціально-економічному житті суспільства, що виникають за умови нерозвиненості та реформованості внутрішнього ринку праці, масового галузевого і регіонального безробіття.

Відсутність державної довгострокової стратегії та дієвих механізмів, які б могли принципово змінити ситуацію на внутрішньому ринку праці, вплинути на мотивацію трудових мігрантів, передусім, збільшити конкурентоздатність національного ринку праці, сприяє зменшенню попиту на кваліфікованих спеціалістів та зростанню попиту на низько кваліфіковану працю, дефіцит робочої сили в окремих галузях, серед окремих робітничих професій.

Складність дослідження міграційних процесів в Україні пов'язана з існуванням двох якісно різних площин: з одного боку – це легальна трудова міграція, яка є мало чисельною, з іншого – масова нелегальна трудова міграція. Так, загальна чисельність українських трудових мігрантів, які працюють за кордоном оцінюється в середньому за різними джерелами від 3 до 7 млн. осіб. Ця кількість включає нелегальних, легалізованих та легальних трудових мігрантів. При цьому, кількість громадян України, які легально були працевлаштовані за кордон становила у 1998 році – 24397 осіб, у 2002 році 40683 особи, а у 2006 році – 63369 осіб. За експертними оцінками МЗС України, найбільше українців за кордоном на заробітках нелегально перебуває у Росії, Польщі, Італії, Чехії, Португалії, Іспанії, Словаччині та Греції.

У 2007-2008 роках, з початком кризових явищ у Європі почалося масове повернення заробітчан до України, але воно різко припинилося, коли

люди побачили реальний стан справ на батьківщині. Особливо це стосується останніх місяців 2008-го та початку 2009-го років.

Особливе занепокоєння викликає той факт, що серед мігрантів майже 30% складають висококваліфіковані фахівці, які користуються найбільшим попитом в розвинених країнах. Як правило, таких спеціалістів запрошують на роботу на довгостроковий період, або ж пропонують постійне проживання. Таким чином, Україна через недбальство влади втрачає не тільки дешеvu і низько кваліфіковану робочу силу, а ще й інтелектуальні кадри, які працюють на благо інших держав, а не України.

Основні чинники, які зумовлюють зовнішню трудову міграцію українців передусім мають економічний характер. Так, серед внутрішніх чинників слід відмітити: високі показники галузевого та регіонального рівня; зниження рівня добробуту; невідповідність між рівнем оплати праці та фактичною вартістю життя в Україні; відносно нижчий рівень оплати праці в Україні порівняно з країнами можливого працевлаштування; неефективна політика держави щодо формування конкурентних переваг національного ринку праці та створення умов для легальної зайнятості; високий рівень корупції тощо. Зовнішніми чинниками є: зростання попиту на низько кваліфіковану працю в будівництві, сільському господарстві, сфері послуг в більшості країн Європи; значно вищі рівні оплати праці ніж в Україні та вигідніші умови працевлаштування; можливість легалізації з метою подальшої зміни місця постійного проживання; сталий попит на українських заробітчан на ринку як нелегальних так і легальних трудових мігрантів в приймаючих країнах.

Водночас, все більш реальною стає загроза збільшення потоку нелегальних мігрантів в Україну з країн Азії та Африки. Якщо досі наша країна служила своєрідним «перевалочним» пунктом потоку цих мігрантів з Росії до Європи (до 80% нелегалів з Середньої та Південно-Східної Азії потрапляють до нас через РФ), то загострення кризи призвело до більш ретельного контролю за нелегальною міграцією з боку ЄС. Це, в свою чергу, викликало затримку мігрантів на наших теренах, як наслідок – почастишали їхні спроби осісти в Україні.

Отже, незважаючи на певні позитивні наслідки міграції населення за межі України, в цілому спостерігаються значні економічні втрати для України, зокрема: втрата значної частини висококваліфікованої найбільш економічно активної частини населення; зниження наукового та інтелектуального потенціалу країни, так як на місце кваліфікованих українців приходять некваліфіковані мігранти з країн Середньої Азії. Також, особливу небезпеку становлять загрози соціального характеру пов'язані із руйнуванням сімей, явищем сирітства дітей заробітчан, деформацією статевовікової структури в районах масової трудової еміграції, проблеми демографічного характеру.

Тож, на сьогодні, враховуючи ситуацію на внутрішньому ринку праці (передусім, рівень оплати праці в Україні, збільшення розриву між рівнем заробітної плати та вартістю життя, збереження високого рівня безробіття в окремих регіонах) Україна не може ефективно впливати на масштаби та мотивацію зовнішньої трудової міграції своїх громадян. Тому, органам державної влади потрібно звернути особливу увагу на цю проблему і створити нову концепцію національної політики у сфері регулювання міждержавної трудової міграції, формування якої передбачає: з одного боку – підвищення умов конкурентоздатності національного ринку праці та створення умов для зменшення масштабів зовнішньої трудової міграції праці; з іншого – забезпечення захисту інтересів громадян України за кордоном та створення умов для поширення легальної трудової міграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Овчинников Г.П. Міжнародна економіка, Санкт-Петербург, 2007.
2. Серета Г.П. «Міжнаціональні відносини», Урядовий кур'єр № 177, 28.09.2006 рік.
3. Ключев А. Проблеми міграції // Бізнес-Інформ. – 2009. – № 1-2.